

Давня література релігійного змісту: сучасний погляд

Рева Л. Г. Давня література релігійного змісту, важлива інтелектуальна власність держави — основа християнської етики і моралі: панорамне дослідження : навч. посіб. для студ. гуманіт. вишів / наук. ред. Рева Л. Г.; ГО "Нац. акад. наук вищої освіти України". Ніжин : Лисенко М. М., 2024. 368 с.

Леся Рева — бібліографиня, джерелознавиця, літературознавиця, педагогиня. Закінчила Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка (1982). Обіймала посади завідувачки бібліотеки, вчительки української мови та літератури середньої школи № 129 м. Києва. Водночас працювала над кандидатською дисертацією як пошукачка КНУ ім. Т. Г. Шевченка (кафедра теорії літератури та компаративістики), захистила дисертацію на тему "Творчість Платона Воронька: особливості поезики" (1991). Від 1993 до 2015 р. — наукова співробітниця Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. У 2015 р. обрана членкинею-кореспонденткою Національної академії наук вищої освіти України.

Рецензована праця Л. Реви "Давня література релігійного змісту, важлива інтелектуальна власність держави — основа християнської етики і моралі" є фундаментальним доробком. Маючи значний обсяг (320 с.), книга охоплює чималий масив історичного матеріалу: починаючи від часів київських князів до XVIII ст., закінчуючи творчістю М. Гоголя — видатного українського прозаїка та драматурга, якого сусідня держава вписала в аннали своєї культури.

Книгу розпочинає аналіз передумов і витоків розвитку давньоруської писемності. Авторка характеризує Київ як столицю давньоруської держави, досліджує перекладну та богослужбову літературу, зокрема Біблію, ораторсько-учительну прозу, оригінальне письменство. В окремих блоках розглянуто літописання Київської Русі XI — першої половини XIII ст., агіографічне письменство, "Слово о полку Ігоревім", тогочасну усну народну творчість.

У наступному розділі Л. Рева наводить історіографію та бібліографію українського письменництва XIV — першої половини XVI ст. Зокрема, зосереджує увагу на "Апостолі" І. Фе-

дорова, Острозькій Біблії, анфологіонах Львівського Ставропігійського братства; висвітлює роль родини Балабанів в історії культури України (с. 152—160), не оминає таких знакових постатей, як Є. Плетенецький, П. Могила, Йов Борецький, З. Копистенський, Т. Земка, О. Митура К. Сакович, П. Беринда, М. Смотрицький, І. Гізель Л. Баранович, І. Галятовський, І. Кроковський С. Яворський, А. Радивилівський, Т. Вербицький, С. Соболь. В історичному зрізі української літератури другої половини XVI — першої половини XVII ст. Л. Рева розглядає чергову знакову плеяду: І. Гізель, І. Галятовський, С. Величко, Г. Граб'янка, С. Зизаній, Х. Філалет, І. Копинський, М. Смотрицький, І. Вишенський, К. Транквіліон-Ставровецький, С. Косов, Я. Гаватович, Л. Зизаній, П. Орлик та ін.

Завершує дослідження аналіз діяльності літераторів XVIII—XIX ст., поміж яких Г. Сковорода, І. Каманін, М. Гоголь та ін.

Підсумовуючи, наголосимо, що Л. Рева ретельно проаналізувала чималий обсяг документальних та історичних джерел, головні тогочасні духовні твори. Розглядаючи творчість М. Гоголя, авторка сфокусувалася на її християнських витоках.

Слід зауважити, що поданий матеріал є міждисциплінарним, перебуває на межі літературного та культурного доробків, проте авторка успішно долає всі пограниччя, подаючи ретроспективу літературного процесу тогочасної України. Зокрема, вносячи до послідовного списку доробок Ш. Фіоля, який творив на теренах Кракова, а також І. Федорова, Л. Рева усвідомлено стверджує, що вцілілі книги обох друкарів належать до українського надбання, чим увиразнює й підносить рівень нашої національної культури. Авторка всіяко прагне продемонструвати, і їй це, безумовно, вдається, що цивілізаційний вектор української нації є європейським й, навіть зазнавши колонізаторського тиску, вона сміливо відштовхується від рабської свідомості, обираючи демократію та свободу. Л. Рева вдало апелює до фольклору, зокрема українських пісень і дум.

Досліджуючи доробок церковних проповідників, авторка не знаходить у їхній творчості прямих закликів до боротьби за свободу та незалежність. Певна річ, їх і не могло бути, однак акцентовані Л. Ревою чесноти й правила поведінки, особливо в розділі про Біблію, висувають ці постулати на перший план, що

особливо актуально в наш час. Закладаючи світогляд майбутнього громадянина, слід уважно придивитися до творів Л. Барановича, Д. Туптала, А. Радивиловського.

Чи все вдалося в монографії? Мабуть, ні. Та й неможливо повною мірою охопити весь корпус давнього письменства в одному томі, проте назва дослідження та його зміст, на наш погляд, цілком відповідають визначеній авторкою меті.

Рецензоване видання, безперечно, є актуальним надбанням сьогодення, особливо в період визвольної російсько-української війни, коли вмотивованість і любов до Вітчизни стають першоосновою Перемоги.

Віктор Шпак,
доктор історичних наук, професор
Надійшла до редакції 13 серпня 2024 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 316.32:[33:004.8](045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2024.8(337).18-23

Анатолій Арсенко,
кандидат історичних наук,
провідний науковий співробітник
відділу економічної соціології
Інституту соціології НАН України,
e-mail: anatoliy.arsenko@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3137-6487>

Штучний інтелект у сучасних умовах цифрової трансформації глобального суспільства

Статтю присвячено дослідженню ролі штучного інтелекту (ШІ) у сучасних умовах цифрової трансформації багатих країн глобальної Півночі та бідних країн глобального Півдня. Особливу увагу приділено різним умовам цифрової революції в перших і других країнах. Ця розбіжність призводить до посилення наявної та появи нової цифрової нерівності між розвиненими країнами й країнами, що розвиваються. Водночас гонитва за прибутком у цифровій економіці стала головною причиною подальшої матеріальної та майнової диференціації як між країнами першого, другого і третього світу, так і між заможними та незаможними всередині кожного з цих утворень. Ці чинники гальмують використання революційного потенціалу ШІ в інтересах всіх країн і народів та створюють умови для застосування в антинародних цілях, зокрема через поєднання ШІ зі зброєю для знищення людей. Завдання громадянського суспільства полягає в тому, щоб змусити державні органи влади вжити заходів із регулювання цифрового бізнесу в інтересах подолання загроз із боку олігархів цифрових корпорацій і поліпшення соціально-економічного становища як кібертаріату, так і трудового населення у країнах глобальної Півночі та глобального Півдня.

Ключові слова: штучний інтелект; суперінтелект; цифрова трансформація; цифровий бізнес; цифрова нерівність; кібертаріат; роботизація; безробіття

Вступ людства у XXI ст. супроводжувався розгортанням індустріальної революції. Вона стала фундаментом першої ери машин, яка відіграла велику роль у становленні та розвитку сучасного глобального суспільства. Американські дослідники високих технологій Е. Брін'олфссон та Е. Макафі вважають, що на зміну першій прийшла друга ера машин. Цей етап має відіграти не менш важливу роль у цифровій трансформації теперішньої соціально-економічної системи, що призведе до прогресу та процвітання країн і народів у добу високих технологій [1]. Під ідеологічним прикриттям цих привабливих обіцянок у XXI ст. цифрова економіка посіла одне з головних місць у господарському порядку денному країн глобальної Півночі.

На відміну від них країни глобального Півдня долучилися до цього процесу пізніше й здійснюють цифрові трансформації повільнішим темпом порівняно з розвиненими державами. Ці чинники зумовили формування цифрової нерівності у світі капіталу, що поставило під сумнів оптимістичні прогнози стосовно позитивного впливу цифровізації на країни світу. Чутки про перетворення капіталізму на нову соціальну систему завдяки цифровій революції виявилися, за словами американського письменника М. Твена, занадто перебільшеними.

Одне з найперспективніших місць у цифровій економіці сьогодні посідає штучний інтелект. У науковому світі його визначають як галузь інформатики, пов'язаної з розробленням машин-